ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ ของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่

FACTORS CONTRIBUTING TO PROFESSIONAL SUCCESS IN DANCE EDUCATION: A CASE STUDY OF NARUEMAI TRAITHONGYOO

แพรวพักตร์ เสนาวงษ์* และบวรนรรฏ อัญญะโพธิ์**

PRAEOWPAK SENAWONG AND BORVORNNUT ANYAPHO

(Received: February 6, 2026; Revised: April 17, 2026; Accepted: May 28, 2026)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 6 กลุ่ม จำนวน 23 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ของ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ โดยมีค่าความเที่ยงตรง 0.8 – 1 โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ ของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) คุณลักษณะความเป็นครูที่ดี ท่านมีจิตวิญญาณครูที่เข้มแข็ง ยึดหลักเมตตาธรรมและพรหมวิหาร 4 ดูแลศิษย์อย่างใกล้ชิดและเท่าเทียม พร้อมปลูกฝังความกตัญญูและการระลึกถึงครูบาอาจารย์ อาทิ ลมุล ยมะคุปต์ 2) ความรู้ความสามารถในวิชาชีพ ท่านเชี่ยวชาญทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ครอบครองความรู้โดยนัยจากประสบการณ์นักแสดงชั้นครู ถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ เน้นความเข้าใจบทบาทและการตีบทอย่างลึกซึ้ง พร้อมปรับแก้ท่ารำตามศักยภาพรายบุคคล 3) ปัจจัยด้านบุคคลและสภาพแวดล้อม ได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัว เครือข่ายวิชาชีพ และการถ่ายทอดจากบรมครู รวมถึงพลังสะท้อนกลับจากความสำเร็จของศิษย์ และ 4) คุณลักษณะความเป็นครูนาฏศิลป์ ท่านรักษาจารีตควบคู่กลวิธีสมัยใหม่ ใช้ระบบครู - ศิษย์ เน้นการสาธิต ฝึกซ้ำและดูแลใกล้ชิดด้วยเมตตา ส่งผลให้การสืบทอดนาฏศิลป์ไทยดำรงคุณค่าอย่างมั่นคงและงดงาม

คำสำคัญ: ปัจจัยความเป็นครู, นาฏศิลป์, นฤมัย ไตรทองอยู่

---

*นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลปศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Master of Education Program in Drama Education, Faculty of Art Education, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

**อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลปศึกษา คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Lecturer in Performing Arts, Faculty of Art Education, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

Abstract

This study aimed to analyze the factors contributing to professional success in dance education, focusing on Narumai Traithongyu. The research employed a qualitative research approach and utilized qualitative research methodology. Data were collected through interviews with 23 key informants from six groups, selected through purposive sampling. The research instrument was a semi-structured interview protocol designed to investigate the factors contributing to the professional success of Narumai Traithongyu as a dance educator. The instrument demonstrated content validity indices ranging from 0.80 to 1.00. Data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that four key factors contributed to Narumai Traithongyu's professional success as a dance educator. These factors included: (1) the characteristics of an effective teacher—she possesses a strong teaching spirit, adheres to the principles of compassion and the Four Sublime States of Mind (Brahmavihāra), provides close and equitable care for her students, and instills gratitude and respect for teachers and mentors, particularly renowned masters such as Lamul Yamakupt; (2) professional knowledge and expertise-she demonstrates mastery of both theoretical and practical aspects of dance, possesses extensive tacit knowledge acquired through her experience as a distinguished performing artist, and delivers instruction systematically, emphasizing deep understanding of character interpretation and role analysis while adapting dance movements to suit individual learners' abilities; (3) personal and environmental factors-she has benefited from support provided by her family, professional networks, and the transmission of knowledge from eminent masters, as well as positive reinforcement derived from her students' achievements; and (4) the characteristics of a dance educator-she preserves traditional practices while integrating contemporary teaching techniques, employs the teacher–disciple model of instruction, emphasizes demonstration, repetitive practice, and close mentoring with compassion, thereby ensuring the sustainable and graceful transmission of Thai classical dance traditions and their enduring cultural value.

Keywords: Teacher Characteristics, Performing arts, Naruemai Traithongyoo

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นไทยมาอย่างยาวนาน การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์จึงจำเป็นต้องอาศัยครูผู้มีความรู้ความสามารถ และจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างแท้จริง (กองศิลปวัฒนธรรม กรมศิลปากร, 2563) ครูนาฏศิลป์ไม่เพียงเป็นผู้สอนท่ารำหรือองค์ประกอบทางศิลปะเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรักในศิลปวัฒนธรรมแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าและความหมายของนาฏศิลป์ไทยอย่างลึกซึ้ง สามารถพัฒนาทักษะควบคู่กับจิตสำนึกความเป็นศิลปิน และนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการสืบทอดและพัฒนานาฏศิลป์ไทยได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน นอกจากนี้ครูนาฏศิลป์ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งเชิงประจักษ์และเชิงนัย อันประกอบด้วยความรู้ด้านทฤษฎี หลักการแสดง ขนบธรรมเนียม จารีต และแบบแผนที่สั่งสมจากประสบการณ์ตรง ซึ่งล้วนเป็นองค์ความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดได้ด้วยตำราเพียงอย่างเดียว การเรียนการสอนนาฏศิลป์จึงต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การสังเกต การเลียนแบบ และการซึมซับคุณลักษณะของความเป็นศิลปินจากครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ของผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจในสาระ ความงาม และคุณค่าทางวัฒนธรรมของนาฏศิลป์ไทยอย่างรอบด้าน

ความเป็นครูนาฏศิลป์ในตัวบุคคล เป็นผลรวมของคุณลักษณะภายในที่เกิดจากความรู้ ประสบการณ์ และค่านิยมทางวิชาชีพ ครูนาฏศิลป์ที่มีคุณภาพต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์ไทยทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านกระบวนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ควบคู่กับการมีจิตวิญญาณความเป็นครู ยึดมั่นในคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ ทั้งนี้อัตลักษณ์ความเป็นครูนาฏศิลป์ที่สะท้อนผ่านบุคลิกภาพและการวางตนให้มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความศรัทธาและการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมสืบต่อไป ซึ่งในวงการของนาฏศิลป์ไทยนั้นมีอาจารย์หลายท่านที่ได้รับการยกย่องนับถือ อาทิ อาจารย์รัตติยะ วิกสิตพงศ์ อาจารย์นพรัตน์ศุภการ หวังในธรรม อาจารย์เวณิกา บุนนาค รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทรสุวรรณ์ อาจารย์ไพฑูรย์ เข้มแข็ง อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ (บวรนรรฏ อัญญะโพธิ์, 2568)

อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ เคยดำรงตำแหน่งครูนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่อง และยังเป็นที่ยอมรับสำหรับบุคคลทั่วไปในด้านความเป็นศิลปิน ครู และผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์ มีผลงานเชิงประจักษ์ เช่น บทบาทพลายบัว ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน ตอน พลายเพชรพลายบัวออกศึก บทบาทพระลอ ในละครพันทาง เรื่อง พระลอ ตอน เสี่ยงน้ำ บทบาทขวัญชัย ในละครร้อง ละครหลวงวิจิตรวาทการ เรื่อง อานุภาพแห่งศีลสัตย์ ท่านมีอัตลักษณ์ของตัวละครพระที่ได้รับการขนานนาม

ของบทบาทพระเอก “รูปลักษณ์หน้าเก๋” ในบทบาทของพลายบัว ซึ่งตัวละครพลายบัวเป็นตัวละครผู้ชาย ด้วยความสามารถและรูปหน้าเก๋ของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ทำให้แสดงได้อย่างสมบทบาท สวยงามเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่หาได้ยากในผู้แสดงคนอื่น (อัจฉรา จันที, 2568) นอกจากบทบาทความเป็นศิลปินของท่าน ยังมีบทบาทของความเป็นครูผู้ถ่ายทอดท่ารำ การถ่ายทอดองค์ความรู้ในชั้นเรียน การถ่ายทอดบทบาทเฉพาะให้กับนักศึกษาที่ทำการแสดงเฉพาะบทบาท เช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้เชี่ยวชาญ คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ การบันทึกองค์ความรู้ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ในละครพันทาง เรื่อง พระลอ ตอน เสี่ยงน้ำ ซึ่งนางสาวทิพารินทร์ เลิศฤทธิ์วิมานแมน ได้รับบทบาทพระลอ และนอกจากนี้ท่านยังเป็นที่ปรึกษางานวิชาการ เช่น ที่ปรึกษาด้านวิชาการพัฒนาหลักสูตร และร่วมเขียนคู่มือการสอนนาฏศิลป์ ปรึกษาด้านการจัดกิจกรรมการแสดงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก เพื่อพัฒนาทักษะและเสริมสร้างประสบการณ์ตรงจากการแสดงจริง

จะเห็นได้ว่าบทบาทความเป็นครูของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ในปัจจุบันถือว่าเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จ เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ท่านได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาจากบรมครู ท่านมีความทุ่มเทในการเรียนรู้ ศึกษาพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง การปลูกฝังจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา บทบาทครูผู้ถ่ายทอด และการทำคุณประโยชน์ในสังคม โดยใช้ความเชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยจนเป็นที่ยอมรับ และได้รับการยกย่องให้เป็นครูต้นแบบ นับว่าประสบความสำเร็จในวงการนาฏศิลป์ไทยที่มีบรมครูที่มีความรู้ความสามารถ และช่วยสืบสานศิลป์วัฒนธรรมต่อไป

แม้ในปัจจุบันจะมีงานศึกษาที่กล่าวถึง การแสดงและท่ารำของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ปรากฏอยู่บ้าง แต่ยังไม่พบการศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจอัตลักษณ์ความเป็นครูของอาจารย์นฤมัย ไตรทอง อยู่โดยตรง โดยเฉพาะในประเด็นการนำประสบการณ์การแสดงจริงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความเป็นครูต้นแบบ การสร้างแรงบันดาลใจแก่ศิษย์ และการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นใหม่ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในความเป็นครูนาฏศิลป์ของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ เพื่อทำความเข้าใจองค์ประกอบที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพทั้งด้านความเชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์ คุณลักษณะความเป็นครู และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผลการศึกษาคาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูนาฏศิลป์ไทยตลอดจนเป็นแนวทางในการสืบทอดองค์ความรู้และสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียนในยุคต่อไปอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ ของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ร่วมงาน ผู้ใกล้ชิด ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด นักศึกษา นักเรียน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลร่วม โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

1.1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่

1.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลร่วมแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ผู้ร่วมงานในสถานศึกษา สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในด้านการสอนและการแสดงไม่น้อยกว่า 40 ปี จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ใกล้ชิด เป็นผู้ที่เรียนร่วมชั้นเรียน จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 ศิษย์ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด (ช่วงอายุ 45 – 65 ปี) จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 4 ศิษย์ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด (ช่วงอายุ 22 – 44 ปี) จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 5 ศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดบทบาทเฉพาะ เพื่อแสดงผลงานต่าง ๆ โดยจะต้องเป็นนิสิต/นักศึกษาที่ศึกษาในหลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์หรือศิลปศึกษา ที่ได้รับการถ่ายทอดบทบาทเฉพาะจากอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 6 กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษา สังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยจะต้องเป็นนิสิต/นักศึกษาที่ศึกษาในหลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ที่ได้รับการถ่ายทอดในชั้นเรียน เพื่อรวบรวมข้อมูลความต้องการและสภาพการเบื้องต้นในด้านการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองของผู้เรียน จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะจง จำนวน 1 ฉบับ ประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ชื่อ นามสกุล อายุ เพศ อาชีพ ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นครูนาฏศิลป์ของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด จำนวน 12 ข้อ โดยตรวจสอบค่าดัชนีความเที่ยงตรง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความเที่ยงตรง 0.80 - 1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 6 กลุ่ม จำนวน 23 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการรวบข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำผลการวิเคราะห์มาเขียนในลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนา ให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ ของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

-

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ จากข้อมูลการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์ได้เป็น 4 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. คุณลักษณะความเป็นครูที่ดี ผู้วิจัยพบว่าอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ มีคุณลักษณะสำคัญ 2 ด้าน ได้แก่

1) ด้านคุณธรรมและจิตวิญญาณความเป็นครู ท่านมีความครบถ้วนทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ ถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ เริ่มจากการสร้างความเข้าใจในที่มาและความหมายของชุดการแสดง ก่อนพัฒนาทักษะจากพื้นฐานสู่ระดับที่ซับซ้อนขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และความมั่นใจควบคู่กัน นอกจากนี้ท่านยังแสดงออกถึงความเมตตา เอาใจใส่ และปรารถนาดีต่อศิษย์ ดูแลอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจเมื่อทำได้ดี และอดทนแนะนำเมื่อเกิดข้อบกพร่อง พร้อมทั้งให้คำปรึกษาด้วยความจริงใจ ก่อให้เกิดความผูกพันและความไว้วางใจในกระบวนการเรียนรู้ อีกทั้งยึดมั่นในความกตัญญูและการเคารพครูบาอาจารย์เป็นต้นแบบในการระลึกถึงผู้ถ่ายทอดวิชา และปลูกฝังแนวคิดดังกล่าวแก่ศิษย์อย่างสม่ำเสมอ

2) ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพครู ผู้วิจัยพบว่าท่านดำรงตนตามกรอบจรรยาบรรณทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และต่อสังคม โดยมุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ยึดมั่นในมาตรฐานความถูกต้องของนาฏศิลป์ไทย ปฏิบัติงานด้วยวินัย ความรับผิดชอบ และภาคภูมิใจในบทบาทผู้สืบสานศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนให้เกียรติและร่วมมือกับเพื่อนร่วมวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์ ในเชิงคุณธรรม ท่านยึดหลักพรหมวิหาร 4 เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ 1) เมตตา อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่

แสดงความเมตตาโดยการสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนมีความมั่นใจในทักษะการเต้นรำอย่างเต็มที่ และไม่ตัดสินความสามารถของแต่ละคน 2) กรุณา อาจารย์แสดงกรุณาด้วยการใส่ใจและช่วยเหลือเมื่อเห็นนักเรียนประสบปัญหาหรือท้อแท้ในการฝึกซ้อม และมอบคำแนะนำที่เข้าใจ 3) มุทิตา อาจารย์ยินดีและร่วมสนุกกับความสำเร็จของนักเรียน โดยเห็นความสำคัญของการสนับสนุนและภาคภูมิใจในความสามารถของพวกเขา 4) อุเบกขา อาจารย์รักษาความสงบและความสมดุลในทุกสถานการณ์ พร้อมให้คำแนะนำที่มีสติและเป็นประโยชน์ในเวลาที่เกิดปัญหา ดูแลศิษย์อย่างเท่าเทียม ไม่หวงวิชา และยึดประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ความรู้ความสามารถในวิชาชีพ ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการสอนของท่านมีลักษณะบูรณาการทั้งด้านเทคนิค ทักษะปฏิบัติ และการสื่ออารมณ์ โดยเฉพาะการถ่ายทอดรายละเอียดสำคัญ เช่น การใช้สายตา ลีลาท่ารำ และการสื่อบุคลิกตัวละคร ซึ่งสะท้อนความเข้าใจในการแสดงละคร เข้าถึงแก่นแท้ของความเป็นศิลปิน และเป็นการประยุกต์ใช้ความรู้โดยนัยจากประสบการณ์สู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับศิษย์ในปัจจุบัน การจัดการเรียนรู้เริ่มจากการสร้างศรัทธาและแรงบันดาลใจ เชื่อมโยงองค์ความรู้กับบริบททางวัฒนธรรม ก่อนฝึกปฏิบัติแบบลำดับขั้นจากง่ายไปสู่ยาก โดยใช้วิธีสาธิต การฝึกซ้ำ การอธิบายอย่างละเอียด และการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างใกล้ชิด พร้อมปรับวิธีสอนตามศักยภาพรายบุคคล ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งความรู้ ทักษะ บุคลิกภาพ และเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมไทย

3. บุคคลและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อวิชาชีพครู ผู้วิจัยจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

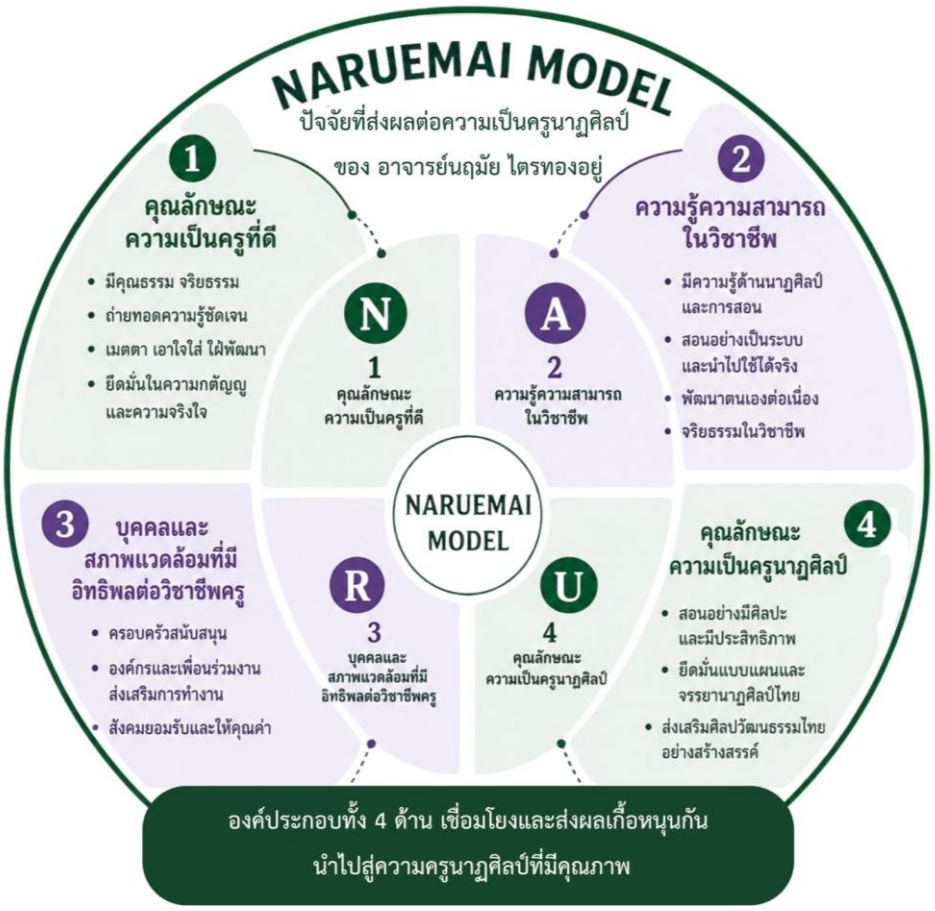
1) ครอบครัว เป็นฐานสนับสนุนสำคัญที่สร้างความมั่นคงทางอารมณ์และกำลังใจ คู่สมรสและสมาชิกในครอบครัวให้การสนับสนุนอย่างเข้าใจและต่อเนื่อง ขณะเดียวกันท่านสามารถบริหารบทบาทความเป็นครูและความเป็นแม่ได้อย่างสมดุล มีการจัดสรรเวลาและสร้างกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ บริบทครอบครัวที่อบอุ่นจึงเป็นพลังสนับสนุนที่สำคัญต่อความสำเร็จในวิชาชีพ

2) เพื่อนร่วมงานและครูผู้ถ่ายทอด มีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมอัตลักษณ์ความเป็นครู ความสัมพันธ์เชิงวิชาชีพที่ใกล้ชิดจากการฝึกซ้อมและการทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งความรับผิดชอบและการยึดมั่นในมาตรฐาน ส่งผลให้ท่านมีบุคลิกที่ผสมผสานความอบอุ่นกับความมีวินัยอย่างเหมาะสม

3) ลูกศิษย์ เป็นทั้งผู้รับและแรงสะท้อนทางวิชาชีพ การตอบรับความผูกพันและความสำเร็จของศิษย์ มีส่วนเสริมสร้างความภาคภูมิใจและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง บทบาทของท่านจึงมิได้จำกัดเพียงการถ่ายทอดทักษะ หากยังหล่อหลอมทัศนคติและจิตสำนึกความเป็นครูในตัวผู้เรียน

4. คุณลักษณะความเป็นครูนาฏศิลป์ ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้ 5 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติจริงผ่านการสาธิตและฝึกซ้ำ 2) การถ่ายทอดแบบใกล้ชิดตามระบบครู–ศิษย์ 3) การพัฒนาทักษะตามลำดับขั้นจากพื้นฐานสู่ความซับซ้อน 4) การยึดมั่นแบบแผนและจารีตนาฏศิลป์ไทย 5) การส่งเสริมศิษย์ด้วยเมตตาและแรงจูงใจ

ทั้ง 4 ประการสะท้อนถึงความเชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทยที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรมครูในอดีต ความขยัน หมั่นเพียร และความเมตตาในบทบาทครู ส่งผลให้อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ดำรงตนเป็นครูนาฏศิลป์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านวิชาการ การแสดงนาฏศิลป์ไทย และความมีคุณธรรม จริยธรรม อันนำไปสู่ความสำเร็จในการสืบทอดและพัฒนานาฏศิลป์ไทย ผลงานการแสดงของท่านเป็นที่ประจักษ์ ทำให้ท่านเป็นที่ยอมรับจากบุคคลในวงการนาฏศิลป์ไทย รวมทั้งลูกศิษย์ให้การยกย่องว่าท่านเป็นครูต้นแบบอย่างสมบูรณ์ โดยผู้วิจัยได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นครูนาฏศิลป์ ของ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่เป็น “NARUEMAI MODEL” ดังภาพ

ภาพที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นครูนาฏศิลป์ ของ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ “NARUEMAI MODEL”
ที่มา: คณะผู้วิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพครูนาฏศิลป์ของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านคุณลักษณะความเป็นครูที่ดี ความสำเร็จของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ มีรากฐานสำคัญมาจากจิตวิญญาณความเป็นครูที่เข้มแข็ง ท่านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และการมีวินัยในวิชาชีพอย่างสูงสุด ปัจจัยที่เด่นชัดคือการยึดหลัก เมตตาธรรม และพรหมวิหาร 4 ในการปกครองศิษย์ ท่านมิได้ทำหน้าที่เพียงผู้สอนทักษะ แต่ทำหน้าที่เป็นผู้กล่อมเกลาจิตใจ โดยให้ความเอาใจใส่ศิษย์อย่างเท่าเทียมและใกล้ชิด ทั้งในด้านการเรียนและปัญหาส่วนตัว สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความรักและความอบอุ่น ส่งผลให้ศิษย์เกิดความไว้วางใจและมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ปัจจัยด้านความกตัญญูและการระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์รุ่นก่อน เช่น คุณครูลมุล ยมะคุปต์ ยังเป็นคุณธรรมสำคัญที่ท่านปลูกฝังให้ศิษย์เห็นคุณค่าของรากเหง้า และการเป็นศิลปินที่ดีต้องมีคุณธรรมประจำใจ

2. ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถในวิชาชีพ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ประสบความสำเร็จด้วยการเป็นครูผู้เชี่ยวชาญทั้งศาสตร์และศิลป์ ท่านมีความรอบรู้ ลุ่มลึกทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ โดยเฉพาะการครอบครอง ความรู้โดยนัยที่สั่งสมจากประสบการณ์ตรงในฐานะนักแสดงชั้นครู เช่น เทคนิคการใช้สายตา การสื่ออารมณ์ผ่านสีหน้าและลีลาการวางท่าทางที่สง่างามตามแบบฉบับตัวพระ ปัจจัยเชิงเทคนิคที่ส่งผลต่อความสำเร็จคือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ เริ่มจากการสร้างศรัทธาและความเข้าใจในบทบาทตัวละครก่อนการฝึกทักษะปฏิบัติ ท่านมีความสามารถในการอธิบายความหมายเชิงลึกของชุดการแสดง ทำให้ศิษย์มิได้เพียงจดจำท่ารำ แต่สามารถตีบทได้อย่างแตกฉาน นอกจากนี้ยังรวมถึงทักษะการวิเคราะห์และปรับแก้ท่ารำให้สอดคล้องกับสรีระรายบุคคล เพื่อให้ศิษย์แสดงออกมาได้อย่างงดงามและสมบูรณ์แบบที่สุด

3. ปัจจัยด้านบุคคลและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อวิชาชีพครู ปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมให้ท่านก้าวสู่ความสำเร็จอย่างมั่นคงประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ คือ 1) สถาบันครอบครัว การได้รับความสนับสนุนและกำลังใจอย่างต่อเนื่องจากครอบครัว (คู่สมรสและบุตร) เป็นพลังสำคัญที่ช่วยให้ท่านบริหารสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและภาระงานที่หนักหน่วงได้เป็นอย่างดี 2) เครือข่ายเพื่อนร่วมงานและวัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อมทางวิชาชีพที่อบอุ่นในลักษณะ พี่-น้อง-ครู-ศิษย์ การได้ใช้ชีวิตและปฏิบัติงานร่วมกับศิลปินและนักดนตรีไทยอย่างใกล้ชิด ทั้งในและต่างประเทศ ก่อให้เกิดทุนทางสังคมที่ช่วยเกื้อหนุนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 3) อิทธิพลจากบรมครูและศิษย์ การได้รับโอกาสและการถ่ายทอดวิชาจากครูชั้นสูงในอดีต เช่น คุณครูมนตรี ตราโมท เป็นรากฐานทางปัญญาที่แข็งแกร่ง ขณะเดียวกันความสำเร็จและเสียงสะท้อนจากลูกศิษย์

ที่ภาคภูมิใจในตัวครู ก็เป็นปัจจัยย้อนกลับที่สร้างพลังใจให้ท่านมุ่งมั่นในการสืบทอดนาฏศิลป์ไทยสืบไป

4. ปัจจัยด้านคุณลักษณะความเป็นครูนาฏศิลป์ ความสำเร็จที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางของท่านคือ การรักษาจารีตควบคู่กับกลวิธีถ่ายทอดสมัยใหม่ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ยึดถือแบบแผนนาฏศิลป์ไทยอย่างเคร่งครัด ทั้งในด้านความถูกต้องของกระบวนท่า มาตรฐานลีลาดั้งเดิม และความเชื่อทางพิธีกรรม เช่น การทำบุญถวายสังฆทานก่อนต่อท่ารำบทพระลอเสี่ยงน้ำ ปัจจัยเชิงกระบวนการที่โดดเด่นคือ การใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติผ่านระบบครู-ศิษย์ดั้งเดิมที่เน้นการสาธิต การฝึกซ้ำ และการจับท่า อย่างใกล้ชิดตัวต่อตัว ท่านมีความอดทนสูงในการเคี่ยวเข็ญศิษย์ แต่ใช้เมตตาธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจ ทำให้ศิษย์ไม่รู้สึกกดดัน และสามารถซึมซับจิตวิญญาณแห่งศิลปะไทยได้อย่างแนบเนียน อันเป็นการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ด้านคุณลักษณะความเป็นครูที่ดีและการเป็นต้นแบบจริยธรรมพบว่า อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ประสบความสำเร็จคือการมีจิตวิญญาณความเป็นครูต้นแบบ ยึดถือหลักเมตตาธรรมและพรหมวิหาร 4 ในการครองใจศิษย์ ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนทิรา มะโนรินทร์ (2563) ที่ศึกษาคุณลักษณะความเป็นครูนาฏยศิลป์ตะวันตก ในระดับอุดมศึกษาของนราพงษ์ จรัสศรี ซึ่งระบุว่าครูที่มีคุณภาพในด้านการเป็นต้นแบบและกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ดำรงตนด้วยความรับผิดชอบ มีวินัย และปลูกฝังความกตัญญูต่อบรมครูที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ท่านในอดีต ทำให้ท่านเป็นศิลปินต้นแบบที่ศิษย์พร้อมจะเลียนแบบพฤติกรรมทั้งในด้านวิชาชีพและคุณธรรม และสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ดนีญา อุทัยสุข (2561) ที่ระบุว่าความสำเร็จในการถ่ายทอดความเป็นศิลปินนั้น เกิดจากความสมบูรณ์ของการเป็น “ศิลปินต้นแบบ” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญไม่ว่าจะเป็นสาขานาฏศิลป์หรือดนตรีไทย

2. ด้านความรู้ความสามารถและการตกผลึกเชิงวิชาชีพ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ มีจุดเด่นคือการครอบครองความรู้โดยนัยที่ลุ่มลึก ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐธิยา ชื่นสว่าง และอุรารมย์ จันทมาลา (2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของของ สุจริตา พุ่มพึ่ง (2565) ที่อธิบายตรงกันว่า ความเชี่ยวชาญด้านการแสดงไม่สามารถเกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น แต่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ และการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนสามารถตกผลึกเป็นองค์ความรู้เฉพาะบุคคลที่ยากจะเลียนแบบได้ ความสำเร็จของอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ในการแสดงละครและการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับศิษย์จึงเป็นบทพิสูจน์ถึงความเชี่ยวชาญระดับสูงที่ผ่านการฝึกฝนมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นครูต้นแบบที่น่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับในวงการนาฏศิลป์

3. ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมการเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ยืนหยัดในวิชาชีพได้อย่างมั่นคงคือ แรงสนับสนุนจากครอบครัวและเครือข่ายเพื่อนร่วมงานในลักษณะ “พี่-น้อง-ครู-ศิษย์” ประเด็นนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติศักดิ์ แดงแท้ (2564) ที่พบว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการถ่ายทอดความรู้ การทำงานท่ามกลางบรรยากาศการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างศิลปิน ก่อให้เกิดทุนทางสังคมที่ช่วยประคับประคองและส่งเสริมการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง

4. ด้านการรักษาจารีตควบคู่กับการพัฒนาการสอน ผลวิจัยพบว่า อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ มีความโดดเด่นในการรักษาความถูกต้องตามจารีตเดิมอย่างเคร่งครัด ควบคู่กับการปรับวิธีการสอนให้สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ ดนีญา อุทัยสุข (2561) ที่เสนอว่าครูและศิลปินที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์และการปรับตัวให้เข้ากับโลกในปัจจุบัน เพื่อให้เข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าและสามารถถ่ายทอดองค์ความความรู้ไปสู่คนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม โดยเริ่มจากการสร้างความเข้าใจในบทบาทและปลูกฝังศรัทธาต่อศาสตร์นาฏศิลป์ อันจะนำไปสู่ความสามารถในการถ่ายทอดอารมณ์และการตีความบทบาทได้อย่างลุ่มลึกมากกว่าการจดจำท่ารำเพียงผิวเผิน ควบคู่กับการประยุกต์ใช้การสอนแบบแตกต่างตามศักยภาพของผู้เรียนรายบุคคล โดยคำนึงถึงข้อจำกัดและความโดดเด่นด้านสรีระของแต่ละคน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้อย่างงดงามตามอัตลักษณ์ของตนเอง นอกจากนี้การผสมผสานแนวคิดการถ่ายทอดแบบครู–ศิษย์ดั้งเดิมร่วมกับหลักจิตวิทยาเชิงบวก จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2 ด้านการพัฒนาบุคลากรและวิชาชีพครู ควรให้ความสำคัญกับการหล่อหลอมจิตวิญญาณความเป็นครูบนฐานของคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการปฏิบัติตนในวิชาชีพครู อีกทั้งควรส่งเสริมกระบวนการจัดการความรู้ โดยเฉพาะการสกัดองค์ความรู้โดยนัยจากครูผู้เชี่ยวชาญซึ่งมักอยู่ในรูปของทักษะเชิงประสบการณ์และเทคนิคเฉพาะตัว เพื่อนำมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ที่เป็นระบบและสามารถถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านการบริหารสถานศึกษาและวัฒนธรรมองค์กร ควรส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีลักษณะเกื้อกูลและเอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน โดยยึดหลักความสัมพันธ์เชิงกัลยาณมิตรในรูปแบบพี่–น้อง–ครู–ศิษย์ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้าง

ความไว้วางใจและความร่วมมือในการทำงาน ตลอดจนสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับบุคลากรทางศิลปะสาขาอื่น เช่น นักดนตรีไทย เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครู ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการปฏิบัติงาน

1.4 ด้านการสืบสานและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ควรบูรณาการจารีตขนบธรรมเนียม และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์เข้าไว้ในกระบวนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมและความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ อันเป็นรากฐานของการสืบทอดองค์ความรู้ทางศิลปะอย่างมีความหมาย ทั้งนี้ ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดคุณลักษณะของครูนาฏศิลป์ไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งต้องผสานทั้งความเชี่ยวชาญเชิงทักษะและความสามารถในการพัฒนาจิตใจของผู้เรียน เพื่อธำรงรักษาและต่อยอดศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบ ปัจจัยความสำเร็จของครูนาฏศิลป์ต้นแบบท่านอื่น ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญในบทบาทที่แตกต่างกัน เช่น ตัวยักษ์ ตัวลิง เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของกระบวนการถ่ายทอด อันจะช่วยขยายองค์ความรู้และสร้างกรอบแนวคิดทางวิชาการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้มีการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ของครูนาฏศิลป์ ผู้ทรงคุณค่า นอกเหนือจากอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ในรูปแบบฐานข้อมูลดิจิทัลหรือสื่อบันทึกภาพและเสียง เพื่อถอดบทเรียนเทคนิคเฉพาะ เช่น เทคนิคการดัดสรีระ การใช้สายตา ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จับต้องได้สำหรับคนรุ่นหลัง

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บวรนรรฏ อัญญะโพธิ์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และท่านคณะกรรมการที่ได้ให้ข้อเสนอแนะอันทรงคุณค่า พร้อมทั้งคอยให้กำลังใจในการเรียน การทำวิทยานิพนธ์ และการทำงานอย่างต่อเนื่อง ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประวีนา เอี่ยมยี่สุ่น (รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์) รองศาสตราจาจารย์ ดร.จินตนา สายทองคำ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ดร.นันทวัน สังขะวร ชำนาญการพิเศษ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัตน์ จงดา ชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลป ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จินตนา อนุวัฒน์ ประธานหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป ที่ช่วยกรุณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ยิ่งในการปรับปรุงเครื่องมือวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ เป็นอย่างสูง ที่กรุณาให้คำปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะอันมีคุณค่า และเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้ทำการศึกษาและจัดทำงานวิจัยเกี่ยวกับท่าน ความเมตตาและความเอื้ออาทรของอาจารย์ได้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ดร.ปรเมศวร์ พืชผักหวาน ที่คอยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ให้มีความสมบูรณบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้บริหารสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่ได้ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนทุนการศึกษา และได้กรุณาให้เก็บรวมรวมข้อมูล จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพรักยิ่งต่ออาจารย์อัจฉรา จันทีคุณแม่ฉัตรนรี ณ ตะกั่วทุ่ง และคุณพ่อโยธิน เสนาวงษ์ ที่คอยสอบถาม ให้คำปรึกษา ห่วงใยและสนับสนุนทุกด้าน พร้อมทั้งญาติพี่น้องทุกท่านที่คอยส่งกำลังใจ ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจและแรงผลักดันในการศึกษาจนสำเร็จ

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณแด่บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้วางรากฐานการศึกษาและประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยจนกระทั่งประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

รายการอ้างอิง

กองศิลปวัฒนธรรม กรมศิลปากร. (2563). *นาฏศิลป์ไทย: มรดกวัฒนธรรมและการสืบทอด*. สำนักพิมพ์กรมศิลปากร.

กิตติศักดิ์ แดงแท้. (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้ของกองบิน 4.* [ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี].

ณัฐธิยา ชื่นสว่าง และอุรารมย์ จันทมาลา. (2565) กลวิธีการรำ บทบาทพระเอกละครรำของอาจารย์เวณิกา บุนนาค ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พุทธศักราช 2558. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 6*(1), 184-193.

ดนีญา อุทัยสุข. (2561). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการถ่ายทอดความเป็นคีตศิลปินจากครุคีตศิลปินต้นแบบ: ครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ ผู้มีคุณูปการต่อพัฒนาการด้านคีตศิลป์ไทย. *วารสารครุศาสตร์, 46*(4), 133-152

มนทิรา มะโนรินทร์. (2563). *การศึกษาลักษณะความเป็นครูทางด้านนาฏยศิลป์ตะวันตกในระดับอุดมศึกษาของนราพงษ์ จรัสศรี.* [ปริญญานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

สุจิตรา พุ่มพึ่ง. (2565). *การศึกษาแนวคิดการพัฒนาตนเองสู่การเป็นศิลปินที่ประสบความสำเร็จ: รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ ศิลปินแห่งชาติ*. [ปริญญานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

สุภาวดี โพธิเวชกุล. (2551). *การศึกษากลุ่มคำศัพท์ที่ใช้เรียกการปฏิบัติท่ารำที่ไม่ถูกต้องและวิธีการแก้ไขอวัยวะของร่างกายในการปฏิบัติท่ารำให้ถูกต้องตามมาตรฐานนาฏศิลป์ไทยแบบหลวง*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.